

ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΧΕΙΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΡΟΥΣΣΟ.

Δύο ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ περιφήμου τῆς Νέας Ἑλβίας πονήματος πραγματεύονται περὶ αὐτοχειρίας. Μὲ τὴν συνήθη πυρίνην εὐγλωττίαν του, ὁ ἀμίμητος Ρουσσὸς διεξέρχεται τοὺς λόγους ὅσους ποτὲ ὁ ἀνθρώπινος νοὺς ἠδυνήθη νὰ μορφώσῃ ὑπὲρ καὶ κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου θέματος. Ἡ φωνὴ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀπογνώσεως, ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς σοφίας, συνηγοροῦν ἑκατέρωθεν, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς αἰωνιότητος. Καὶ ὑπὸ τὴν ἠθικὴν, καὶ ὑπὸ τὴν φιλολογικὴν ἐποψιν, ἐλπίζομεν ὅτι πράττομεν ἔργον εὐάρεστον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Εὐτέρπης, μεταφέροντες εἰς τὰς στήλας αὐτῆς τὰς δύο ταύτας ἐπιστολάς.

Ο ΕΡΑΣΤΗΣ ΤΗΣ ΙΟΥΛΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΥΘΟΡΔΟΝ ΕΔΟΥΑΡΔΟΝ.

Ναι, μυθόρδε, εἶναι ἀληθές, ἡ ψυχὴ μου καταπιέζεται ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ζωῆς· πρὸ πολλοῦ τὴν εὐρίσκω ὀχληράν, διότι ἔχασα πᾶν ὅ,τι εἶχεν εἰς ἐμὲ προσφιλές, καὶ μόνον τὸ ἀηδὲς μέρος ἔμεινεν. Ἀλλὰ λέγουν ὅτι δὲν συγχωρεῖται νὰ τὴν διαθέσω χωρὶς τὴν ἀδειαν Ἐκείνου ὅστις μοῦ τὴν ἔδωκεν. Ἠξεύρω πρὸς τοὺτοισι ὅτι ἀντίκει εἰς σέ διὰ πολλοὺς λόγους· δις τὴν ἔσωσαν αἱ φροντίδες σου, αἱ εὐεργεσίαι σου ὁλονέν τὴν δικτηροῦν. Ποτὲ λοιπὸν δὲν θ' ἀποφασίσω νὰ τὴν διαθέσω, ἂν δὲν ᾔμαι πρῶτον βέβαιος ὅτι δὲν πράττω ἔγκλημα, καὶ ἐνόσω μοῦ μένει ἡ παραμικρὰ ἐλπίς ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ τὴν ἐνασχολήσω ὑπὲρ σοῦ.

Ἐλεγεσ ὅτι σοῦ ἤμην ἀναγκαῖος, διατί μὲ ἠπάτησες; Ἀποῦ εἴμεθα εἰς Λονδίνον, ὅχι μόνον δὲν μ' ἐνασχολεῖς εἰς τίποτε ὑπὲρ σοῦ, ἀλλ' ἐνασχολεῖσαι σὺ ὑπὲρ ἐμοῦ ἀκαταπαύτως. Πόσον περιττὰς φροντίδας λαμβάνεις! Μυθόρδε, τὸ ἠξεύρεις, μισῶ τὸ ἔγκλημα περισσότερον ἀκόμη παρὰ τὴν ζωὴν· λατρεύω τὸν οὐράνιον Πλάστην. Χρεωστῶ εἰς σέ τὸ πᾶν, σέ ἀγαπῶ, κἀνένα δεσμὸν ἄλλον εἰς τὴν γῆν δὲν ἔχω· ἡ φίλια, τὸ καθήκον, ἡμποροῦν νὰ δεσμεύουν ἄνδρα δυστυχῆ· αἱ προφάσεις ὁμῶς καὶ τὰ σοφίσματα, ὅχι. Φώτισε τὸ λογικόν μου, λάλησε εἰς τὴν καρδίαν μου, εἴμαι πρόθυμος νὰ σέ ἀκούσω· ἀλλ' ἐνθυμήσου ὅτι μὲ τοὺς ἀπληγισμένους κἀνείς δὲν παίζει.

Θέλεις νὰ συζητήσωμεν μάλιστα, ἀς συζητήσωμεν. Θέλεις, ἀνάλογος μὲ τὴν σοβαρότητα τοῦ προκειμένου θέματος νὰ ᾔναι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ σκέψις καὶ ἡ ἀπόφασις· συγκατανεύω. Ἀς ἐρευνήσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἡσυχῶς, ἀταράχως· ἀς συζητήσωμεν ἐν γένει τὴν πρότασιν, ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου προσώπου. Ὁ Ρομπέκ ἔγραψεν ἀπολογία τῆς αὐτοκτονίας πρὶν αὐτοκτονήσῃ· δὲν θέλω νὰ συγγράψω βιβλίον ὡς αὐτός, καὶ πολὺ δὲν μ' εὐχαριστεῖ τὸ βιβλίον του· ἐλπίζω ὁμῶς νὰ μιμηθῶ τὴν ἀπάθειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν προκειμένην συζήτησιν.

Πολὺν καιρὸν ἐσκέφθην περὶ τῆς σοβαρᾶς ταύτης υποθέσεως· καὶ τοῦτο τὸ ἠξεύρεις, διότι γνωρίζεις

τὴν τύχην μου, καὶ ἀκόμη ζῶ ἐν τούτοις. Ὅσα συλλογίζομαι, τόσῳ πείθομαι ὅτι τὸ ζήτημα καταντᾷ εἰς τὴν θεμελιώδη ταύτην πρότασιν· Ἐκαστὸς ἔχει ἐκ φύσεως τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ τὸ καλὸν του καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὸ κακὸν του, ἐνόσω δὲν ἀδικεῖ ἄλλον. Ὅταν λοιπὸν ἡ ζωὴ μας ᾔναι κακὸν εἰς ἡμᾶς, καὶ δὲν ᾔναι καλὸν εἰς κἀνένα, ἡ ἀπ' αὐτὴν ἀπαλλαγὴ εἶναι θεμιτὴ. Ἄν ὑπάρχῃ εἰς τὸν κόσμον ἄξιωμα προφανές καὶ ἐβέβαιον, νομίζω ὅτι εἶναι τοῦτο· ὅταν καὶ τοῦτο φθάσῃ ν' ἀνασκευασθῇ, τότε δὲν εἶναι πράξις ἀνθρωπινῇ ἥτις δὲν ἡμπορεῖ νὰ τραπῇ εἰς ἔγκλημα.

Τί λέγουν περὶ τούτου οἱ σοφισταί μας; Κατὰ πρῶτον, θεωροῦν τὴν ζωὴν ὡς πράγμα ἄλλότριον, διότι μᾶς ἐδόθη· ἀλλὰ, κυρίως διότι μᾶς ἐδόθη, δὲν εἶναι πλέον ἄλλότριον. Ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς δύο βραχίονας; καὶ ὁμῶς, ὅταν φοβηθῶν τὴν γάγγραιναν, ἀφίουν καὶ τοὺς κόπτουν τὸν ἕνα, καὶ τοὺς δύο ἀκόμη, ἂν ᾔναι ἀνάγκη. Τὸ παράδειγμα ἐφαρμόζεται ἀκριβῶς, ὅταν πιστεύωμεν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς· διότι, ἂν ἐκεῖ θυσιάζω τὸν βραχίονά μου πρὸς διατήρησιν πράγματος πολυτιμότερου, ὅποιον εἶναι τὸ σῶμά μου, θυσιάζω ἔδῳ τὸ σῶμά μου πρὸς διατήρησιν πράγματος ἄλλοι πολυτιμότερου, ὅποιον εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ μου εὐεξία. Ἄν ὅλα ὅσα δῶρα ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκεν ᾔναι φυσικῶς καλὰ δι' ἡμᾶς, εἶναι ὁμῶς καὶ δυστυχῶς ὑποκείμενα νὰ μεταβάλλουν φύσιν· ὅθεν, πρὸς γινώσκιν καὶ διάκρισιν αὐτῶν, μᾶς ἐπρόσθεσε τὸ λογικόν· ἂν δι' αὐτοῦ δὲν εἴχαμεν τὴν ἀδειαν τινὰ μὲν νὰ ἐκλέγωμεν, τινὰ δὲ ν' ἀπορρίπτωμεν, ποῖα θὰ ᾔτον ἡ γῆσις αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων;

Τὴν ἀσθενῇ ταύτῃ ἐνστασιν, τὴν περιστρέφουν μυριότρόπως. Θεωροῦν τὸν ζῶντα ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπον ὡς στρατιώτην φυλάττοντα φυλακὴν· Ὁ Θεὸς, λέγουν, σ' ἔθεσεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· διατί φεύγεις χωρὶς τὴν ἀδειάν Του; Ἀλλὰ καὶ σέ, δὲν σ' ἔθεσεν εἰς τὴν γῆν τῆς γεννησίως σου; διατί ξενιτεύεσαι χωρὶς τὴν ἀδειάν Του; Καὶ μήπως ἡ κακουχία δὲν εἶναι σιωπηλὴ ἀδεια; Εἰς ὅποιονδήποτε τόπον μὲ θέσῃ, εἴτε εἰς σῶμα, εἴτε εἰς τὴν γῆν, μὲ θέτει μὲ ἀδειαν νὰ μένω ἐκεῖ ἐνόσω εὐρίσκωμαι καλὰ, καὶ νὰ φύγω ὅταν εὐρεθῶ κακὰ. Ἰδοὺ ἡ φωνὴ τῆς φύσεως καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ περιμείνω, λέγετε, τὴν διαταγὴν συμφωνῶ· ἀλλ' ὅταν ἀποθνήσκω φυσικῶς, τότε ὁ Θεὸς δὲν μὲ διατάττει ν' ἀφήσω τὴν ζωὴν, ἀλλὰ μοῦ τὴν ἀφαιρῇ ὁ ἴδιος· μόνον ὅταν καταστήσῃ τὴν ζωὴν μου ἀνυπόφορον, τότε μὲ διατάττει νὰ τὴν ἀφήσω. Εἰς τὴν πρώτῃν περίστασιν, ἐναντιόνομαι ὅσον ἡμπορῶ· εἰς τὴν δευτέραν, ἔχω τούλάχιστον τὴν ἀξίαν τῆς ὑπακοῆς.

Πιστεύεις ὅτι εὐρίσκονται ἄνθρωποι τόσον ἀδικοί, ὥστε νὰ ὀνομάζουν τὴν αὐτοχειρίαν ἀνταρσίαν κατὰ τῆς θείας Προνοίας, ὡς ἂν ᾔθελεν ὁ δυστυχὴς αὐτόχειρ νὰ ὑπεκφύγῃ τοὺς νόμους τῆς; Ὅχι, δὲν ἀποθνήσκει πρὸς ὑπεκφυγὴν, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θείων νόμων. Πῶς λοιπὸν! Εἰς μόνον τὸ σῶμά μου ἔχει ὁ Θεὸς ἐξουσίαν; καὶ εἶναι τόπος εἰς τὸν κόσμον, ὅπου οὐ ὅποιονδήποτε δὲν

εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν πανοσθενῇ Αὐτοῦ χεῖρα· καὶ ἡ ἐνέργεια μάλιστα Αὐτοῦ θά ᾔηται ὀλιγώτερον ἄμεσος ἐπ' ἐμοῦ, ὅταν ἡ οὐσία μου, καθαρισθεῖσα, θά γείνη ἀπλουστερά, ὁμοιοτέρα μὲ τὴν θείαν Αὐτοῦ οὐσίαν· "Ὁχι" εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ ἐναποθέτω τὰς ἐλπίδας μου· καὶ ἂν ἐνόμιζα ὅτι, διὰ τοῦ θανάτου, ὑπεξέφευγα τὴν ἐξουσίαν Του, δὲν θά ᾔθελα πλέον ν' ἀποθάνω.

Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν ἐκ τῶν σοφισμάτων τοῦ Φαίδωνος, ἐβρίθοντος ἄλλως μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἀληθειῶν. Ἄν ὁ δούλός σου ἐρονεύετο μόνος του, λέγει πρὸς τὸν Κέβητα ὁ Σωκράτης, καὶ ἦτον δυνατὸν νὰ τὸν τιμωρήσῃ, δὲν θά τὸν ἐτιμώρῃς, διότι σ' ἐστέρησεν ἀδίκως τοῦ κτήματός σου; Ἀγαθὲ Σώκρατες, τί μᾶς λέγεις; Δὲν εἴμεθα λοιπὸν κτῆμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἀποθάνομεν; Τὸ παράδειγμα ἄρα δὲν εἶναι προσφύς· ἰδοὺ πῶς ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃς· "Ἄν ἐνδύσῃς τὸν δούλόν σου ἐνδυμα ἐνοχλοῦν αὐτὸν εἰς τὴν ὁποίαν σοῦ χρεωστεῖ ὑπηρεσίαν, θά τὸν τιμωρήσῃς ἄρα γε διότι, πρὸς καλῆτέραν τῶν χρεῶν του ἐκπλήρῳσιν, ἐξεδύθη τὸ ὀχληρὸν ἐνδυμα τοῦτο; Τὸ κοινὸν λάθος εἶναι ὅτι θεωρεῖται μέγα τι πρᾶγμα ἡ ζωὴ· ὡς ἂν ἀπ' αὐτὴν ἐξήρτητο ὅλη μας ἡ ὑπαρξις, καὶ ὡς ἂν δὲν ἤμεθα τίποτε μετὰ θάνατον· ἐνῶ, ἀπ' ἐναντίας, ἡ ζωὴ μας εἶναι μηδὲν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ Θεοῦ, μηδὲν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ ὁμοῦ λόγου, μηδὲν πρέπει νὰ ᾔηται καὶ εἰς τὰ ὅμματα μας· καί, ὅταν ἀφίνομεν τὸ σῶμά μας, ἐκδυόμεθα ὀχληρὸν ἐνδυμα. Ἀξίζει λοιπὸν τὸν κόπον νὰ γίνεταί περὶ αὐτῆς τοσούτος θόρυβος; Μυλόρδε, οἱ τὰ τοιαῦτα φωνασκοῦντες, βεβαιώσου, δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς· ἀτόπως καὶ σκληρῶς συλλογιζόμενοι, ἐπιβαρύνουν τὸ ὑποθετικὸν ἔγκλημα, ὡς ἂν ἀφαιρεῖτο δι' αὐτοῦ ἡ ὑπαρξις, καὶ ἔπειτα τὸ τιμωροῦν, ὁμολογοῦντες ὑπάρχοντα καὶ μετὰ θάνατον τὸν αὐτό-χεῖρα.

Περὶ δὲ τοῦ Φαίδωνος, τοῦ χορηγησάντος εἰς αὐτοὺς τὸ μόνον εὐλογοφανὲς ἐπιχείρημα ἐκ τῶν ὧν ποτὲ ἔκαμαν χρῆσιν, λέγω ὅτι, εἰς τὸ ῥηθὲν σύγγραμμα, τὸ ζήτημα ἐξετάζεται παρέργωγος, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἀερόχοις ποσὶν. Ὁ Σωκράτης, καταδικασθεὶς δι' ἀποφάσεως ἀδίκου νὰ στερηθῇ, ἐντὸς ὀλίγων ὥρων, τῆς ζωῆς του, ἀνάγκην δὲν εἶχε νὰ ἐξετάσῃ προσεκτικῶς ἂν ἐπατρέπετο ἢ ὄχι εἰς αὐτὸν νὰ τὴν διαθέσῃ ἐκουσίως. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι εἶπε πραγματικῶς ὅσα ὁ Πλάτων λέγει ὅτι εἶπε, πιστεύσε με, μυλόρδε, θά τὰ ἐσκέπτετο πολὺ προσεκτικώτερον, ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὰ ἐνεργήσῃ ἀποδείξεις δὲ ὅτι, ἀπὸ τοῦ θάνατον τοῦτο σύγγραμμα, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐξαχθῇ ἐνστάσις ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ δικαίωματος τῆς αὐτοχειρίας, εἶναι ὅτι ὁ Κάτων ἀνέγνωσε δις ἀπ' ἀρχῆς τὸν εἰρημένον διάλογον τὴν αὐτὴν νύκτα καθ' ἣν ἐσπάραξε τὰ σπλάγχνα του.

Οἱ αὐτοὶ σοφισταὶ ἐρωτοῦν ἂν ἔμπορῃ ποτὲ ἡ ζωὴ νὰ ᾔηται κακόν. Θεωροῦντες τὸ πλῆθος τῶν σφαλμάτων, τῶν βασάνων καὶ τῶν κακιῶν, τῶν ὁποίων εἶναι πλήρης, κλίνομεν μᾶλλον νὰ ἐρωτήσωμεν ἂν ἡ ζωὴ ᾔηται ἢ ἦτον ποτὲ καλόν. Ἡ κακία πολιορκεῖ ἀνεκδύτως τὸν ἐνάρτεον ἄνδρα κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, κινδυνεύει νὰ γείνη θῦμα τῶν

κακούργων, ἢ κακούργος ὁ ἴδιος. Ἀγῶνες καὶ παθήματα, ἰδοὺ ἡ τύχη τοῦ δικαίου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· κακούργήματα καὶ παθήματα, ἰδοὺ ἡ τύχη τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ διαφέρουν πρὸς ἀλλήλους· τίποτε ἄλλο δὲν ἔχουν κοινόν, παρὰ τὰς συμφορὰς τοῦ βίου. "Ἄν, πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λόγων μου, ἔπρεπε νὰ φέρω μαρτυρίας καὶ παραδείγματα, εἶχα ν' ἀναφέρω χρησμούς, ἀποκρίσεις σοφῶν, πράξεις ἀρετῆς ἀνταμειφθείσας διὰ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν ὅλα ταῦτα· λαλῶ πρὸς σέ, μυλόρδε, καὶ σ' ἐρωτῶ ποῖα εἶναι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἡ ἐνασχόλησις τοῦ σοφοῦ, ἂν ὄχι τὸ νὰ συγκεντρώνεται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του, καὶ νὰ προσπαθῇ ὥστε καὶ ζῶν νὰ ᾔηται νεκρός; Διὰ ποίου ἄλλου μέσου προσπαθεῖ ἡ φρόνησις νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς ἀνθρωπότητος, εἰμὴ ζητοῦσα νὰ μᾶς ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα, καὶ ἀπὸ πᾶν ὅτι ἔχομεν θνητὸν, νὰ μᾶς περιορίσῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς διανοίας ἐνέργειαν, καὶ νὰ μᾶς ἀναδιδῷ εἰς ὑψηλὰς θεωρίας; Καὶ ἂν τὰ πάθη καὶ τὰ σφάλματά μας ᾔηται τῶν δυστυχιῶν μας τὰ αἷτια, πόσον δὲν πρέπει ἂν ἐπιθυμῶμεν ὑπαρξὶν ἄλλην, ἥτις νὰ ᾔηται ἀπηλλαγμένη καὶ ἀπὸ πάθη καὶ ἀπὸ σφάλματα! Τί κάμνουν οἱ φιλήθονοι τοῦ κόσμου, οἱ πολλαπλασιάζοντες ἀφρόνως τὰς λύπας τῶν διὰ τῶν ἡδονῶν τῶν; Καταστρέφουν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ἰδίαν τῶν ὑπαρξὶν, θέλοντες ἐπὶ τῇ γῆς νὰ τὴν ἐκτείνουν· αὐξάνουν τὸ βάρος τῶν δεσμῶν τῶν διὰ τῶν πολλῶν τῶν προσκολλήσεων· ποῖα ἀπόλαυσις δὲν ἐτοιμάζει εἰς αὐτοὺς ἀπείρους πικρὰς στερήσεις; ὅσο αἰσθάνονται, τόσῳ πάσχουν· ὅσο βυθίζονται εἰς τὴν ζωὴν, τόσῳ γίνονται δυστυχέστεροι.

Ἀλλ' ἔστω ὅτι, ἐν γένει, εἶναι καλὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἔρπη ἐλευθέρως ἐπὶ τῆς γῆς. Συμφωνῶ· δὲν διατείνομαι ὅτι ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρέπει κατὰ κοινὴν συμφωνίαν νὰ θυσιασθῇ, καὶ νὰ γείνη τάφος εὐρὺς ὁ κόσμος. Εἶναι ὅμως, εἶναι δυσχεῖς τινες, οὕτως εἰπεῖν, προνομιοῦχοι, εἰς τοὺς ὁποίους συγχωρεῖται νὰ μὴν ἀκολουθήσουν τὴν κοινὴν ὁδόν, καὶ διὰ τοῦς ὁποίους αἱ πικραὶ θλίψεις καὶ ἡ ἀπόγνωσις εἶναι τὸ διαβατήριον τῆς φύσεως· οἱ τοιοῦτοι θά ᾔησαν τόσον μωροὶ ἂν ἐπίστευαν ὅτι ἡ ζωὴ τῶν εἶναι τι καλόν, ὅσον ἦτον ὁ σοφιστὴς Ποσειδώνιος ὅταν, βασανιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀρθρίτιν, ἤρνετο ὅτι ἡ ἀρθρίτις ἦτον κακόν. Ἐνὸς εἶναι καλὸν νὰ ζῶμεν, τὸ ἐπιθυμοῦμεν ζωῆς· καὶ μόνον τῶν ἐσχάτων κακῶν τὸ αἶσθημα ἔμπορεῖ νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐπιθυμίαν μας ταύτην· διότι εἰς ὅλους ἡμᾶς ἐνέπνευσεν ἡ φύσις φρίκην μεγάλην πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἡ φρίκη αὕτη παραμορφώνει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας τοῦ ἀνθρώπινου βίου τὰς συμφορὰς. Ὑποφέρομεν πολὺν καιρὸν ζωὴν πικράν καὶ ἀλγεινὴν· πρὶν ἀποφασίσωμεν νὰ τὴν ἀφήσωμεν· ἀλλ' ἀφοῦ ἄπαξ ἡ ἀηδία τῆς ζωῆς ὑπερβῇ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, τότε ἡ ζωὴ εἶναι προφανῶς κακὸν μέγα, καὶ ἄς τὴν παραιτήσωμεν ὅσον τάχιστα. Ὅθεν, ἂν καὶ δὲν ἔμπορῶμεν νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν παύει τοῦ νὰ ᾔηται καλόν, εἴμεθα τουλάχιστον ὑπερβέβαιοι ὅτι γίνεται κακόν, πολλὰ

πρὶν φανῇ τοιαύτη· καὶ, εἰς πάντα φρόνιμον ἀνθρώπον, τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὴν ἀφήσῃ προηγεῖται πάντοτε, καὶ πολὺν καιρὸν, τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίας.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τοῦτο· ἀφοῦ πρῶτον ἀρνοῦνται ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι κακόν, θέλοντες νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν τὸ δικαίωμα τῆς παραιτήσεως, λέγουσιν ἔπειτα ὅτι εἶναι κακόν, ὀνειδίζοντες ἡμᾶς ὅτι δὲν εἴμεθα γενναῖοι καὶ δὲν τὴν ὑποφέρομεν. Κατ' αὐτοὺς, ἀνδρεία εἶναι τὸ νὰ θέλωμεν ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς πόνους τῆς, καὶ οἱ μικροψυχοὶ μόνον γίνονται αὐτόχειρες. Ὁ Ῥώμη, νικήτρια τοῦ κόσμου, εἰς ποῖον πληθὸς ἀνδρῶν καὶ μικροψύχων ἀνδρῶν χρεώσταις τὴν κοσμοκρατορίαν! Ἄν ἡ Ἀρρία, ἡ Ἑπονίνη, ἡ Λουκρητία συγκαταλέγονται εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἦσαν τοῦλάχιστον γυναῖκες· ἀλλ' ὁ Βρούτος, ἀλλ' ὁ Κάσιος, ἀλλὰ σὺ ὁ συμμεριζόμενος μετὰ τῶν Θεῶν τὸ σέβας τοῦ ἐκπεπληγμένου κόσμου, μέγιστε, θεῖε Κάτων, σὺ τοῦ ὁποῖου ἡ σεβαστὴ καὶ ἡ ἱερὰ εἰκὼν εἰς μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἐνέπνεε ζῆλον ἅγιον, εἰς δὲ τοὺς τυράντους φρίκην· οἱ ὑψηλόφρονες θαυμασταὶ σου δὲν ἐπρόβλεπαν βεβαίως ὅτι ἤρχετο ἡμέρα καθ' ἣν, εἰς τὴν κοινωτάτῃ σχολεῖον τινὸς γωνίαν, μικρολόγοι ῥήτορες ἔμελλαν ν' ἀποδείξουν ὅτι ἀνάνδρος ὑπῆρξες καὶ μικροψυχος, διότι ἠρνήθης εἰς τὴν εὐδαιμονοῦσαν μακίαν τὴν λατρείαν τῆς σιδηροδεσμίου ἀρετῆς. Ὁ ὕψος! ὦ δύναμις! ὦ μεγαλεῖον τῶν νεωτέρων συγγραφέων! πόσον εἴστε ἀτρόμητοι μετὰ τὸν κάλαμον εἰς τὴν χεῖρα! Ἀλλ' εἰπέ μου, ἀνδρεῖς καὶ μεγάλωψυχε ἦρως, ὅστις εἰς καιρὸν μάχης σώζεται φεύγων εὐτόλμως, φυλάττει νὰ ὑποφέρῃς ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ δεινὰ τῆς ζωῆς, ὅταν δαυλον ἀναμμένον πῆσῃ εἰς τὴν φηγορικὴν χεῖρά σου, διατὶ τὴν ἀποστρέφεις τόσοι ταχέως; πῶς! εἶσαι τόσοι ἀνάνδρος, ὥστε δὲν τολμᾷς νὰ ὑποφέρῃς τὴν δριμύτητα τοῦ πυρός; Τίποτε, λέγεις, δὲν με ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρω τὸ ἀναμμένον δαυλὸν· καί ἐμὲ, τί με ἀναγκάζει νὰ ὑποφέρω τὴν ζωὴν; Καὶ μήπως ὁ Θεὸς ἔχειτι περισσότερον τὴν γέννησιν ἀνθρώπου, περὰ τὴν γέννησιν καστάνου; καὶ αἱ δύο δὲν εἶναι ἐπίσης ἔργα Του;

Εἶναι βεβαίως ἀνδρεία νὰ ὑποφέρωμεν ἀγογγύστω; ὅσα κακὰ δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀποφύγωμεν· ἀλλ' εἶναι μωρία νὰ ὑποφέρωμεν ἐκουσίως· καὶ ὅσα ἠμποροῦμεν ἀναμαρτήτως ν' ἀποφύγωμεν· καὶ εἶναι συχνάκις κακὸν μέγιστον νὰ ὑποφέρωμεν κακὸν χωρὶς ἀνάγκην. Ὅστις δὲν τολμᾷ ν' ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ ζωὴν ἀλγεινὴν διὰ ταχέως θανάτου, ὁμοιάζει ἀσθενὴ προτιμῶντα ν' ἀφήσῃ τὴν πληγὴν τοῦ νὰ σκωληκιάσῃ, παρὰ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν σωτήριον τοῦ χειρουργοῦ σίδηρον. Ἐλα, ἀγαθὲ Ὀλύμπιε, ἔλα κόψε μου τὸ σκέλος τοῦτο, πρὶν με καταλάβῃ ὁλον ἢ γάγγραινα· θὰ σὲ κυττάζω ἀσκαρδαμυκτὶ τέμνοντα, καὶ ἄς με λέγῃ ἀνάνδρον ὁ γεννάδας ἐκεῖνος, ὅστις ἀφίνει τὸ σκέλος τοῦ νὰ γαγγραινωθῇ διότι δὲν τολμᾷ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν.

Ὁμολογῶ ὅτι ὑπάρχουν καθήκοντα πρὸς ἄλλους, τὰ ὁποῖα δὲν συγχωροῦν τὸν τυχόντα ἀνθρώπον ν' ἀποθάνῃ ὅταν θέλῃ· ἐξ ἄλλου μέρους ὅμως, πόσα

δὲν εἶναι διατάττοντα τὸν ἐκούσιον θάνατον! Ἄν ὑπουργὸς ἄξιος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος, ἀν πατὴρ οἰκογενείας, χρεωστῶν τὴν τροφὴν εἰς τὰ τέκνα του, ἀν ὀφειλέτης ἀναξίω χρεως, τοῦ ὁποῖου ὁ θάνατος ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ τοὺς δανειστάς του, ἀποσιωθοῦν ἡρωϊκῶς εἰς τὰ χρέη των· ἀν μυρία ἄλλαι σχέσεις πολιτικαὶ καὶ οἰκιακαὶ ἀναγκάζουν ἀνδρα τίμιον καὶ δυστυχῆ νὰ ὑποφέρῃ τὰ κακὰ τῆς ζωῆς, πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλύτερου ἄλλου κακοῦ, τῆς ἀδικίας· εἶναι συγχωρημένον διὰ τοῦτο, εἰς περιστάσεις ὅπως ἀντιθέτους, νὰ ὑποφέρῃ τις, με ζημίαν ἀπείρων δυστυχῶν, ζωὴν ἥτις εἰς ἐκεῖνον μόνον εἶναι ὠφέλιμος, ὅστις δὲν τολμᾷ ν' ἀποθάνῃ; Φόνευσέ με, τέκνον μου, λέγει ὁ ἑκατοντούτης ἄγριος πρὸς τὸν υἱὸν του, ὅς τις κλονεῖται θαστάζων αὐτὸν εἰς τοὺς ὤμους του· ἰδοὺ οἱ ἐχθροί· τρέχε νὰ πολεμήσῃς μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου, τρέχε νὰ σώσῃς τὰ τέκνα σου, καὶ μὴν ἐκθέτῃς τὸν πατέρα σου εἰς τὸν κίνδυνον καὶ εἰς τὴν ἐντροπὴν τοῦ νὰ πῆσῃ ζῶν εἰς χεῖρας ἐκείνων, τῶν ὁποίων τοὺς συγγενεῖς ἔφαγε. Ἀλλὰ, καὶ ἀν ἀκόμη ἡ πείνα, αἰσυμοφοί, ἡ ἔνδεια, ἐχθροὶ οἰκιακοὶ χειρότεροι τῶν ἀγρίων, ἐπιτρέπουν εἰς δυσυχὴ παράλυτον νὰ καταναλίσκῃ εἰς τὴν κλίνην τοῦ τὸν ἄρτον δολιχέρου οἰκογενείας, ἥτις μόλις ἠμπορεῖ νὰ κερδήσῃ τὴν τροφὴν τῆς, ἀνθρώπος ὅμως ὅστις δὲν ἔχει κἀν ἓνα δεσμὸν εἰς τὸν κόσμον, ἀνθρώπος τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς κατεδίκασε νὰ ζῇ μόνος εἰς τὴν γῆν, ἀνθρώπος τοῦ ὁποῖου ἡ δυστυχὴς ὑπαρξὶς καλὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ, διὰ τὴν νὰ μὴν ἔχῃ τοῦλάχιστον τὸ δικαίωμα νὰ παραιτήσῃ κατοικίαν ὅπου ὀχληρὰ εἶναι τὰ παράπονά του καὶ τὰ παθήματά του ἀνωρελῇ;

Στάθμησε τὰς παρατηρήσεις ταύτας, μυλόρδε, συνάθροιζε ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, καὶ θὰ εὕρῃς ὅτι καταντοῦν εἰς τὸ ἀπλούστερον τῶν δικαιωμάτων τῆς φύσεως, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀνθρώπος συνετὸς ποτε δὲν ἐδίστασε. Καὶ τῷ ὄντι, διατὶ συγχωρεῖται νὰ ἱατρευώμεθα ἀπὸ τὴν ἀρθρίτιν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ζωὴν; Καὶ τὰ δύο ταῦτα κακὰ δὲν μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν αὐτὴν χεῖρα; Ἄν ἀλγεινὸς ᾖναι ὁ θάνατος, τοῦτο τί σημαίνει; Μήπως τὰ ἱατρικὰ δὲν εἶναι πικρά; πόσοι δὲν προτιμοῦν, ἀντὶ τοῦ ἱατροῦ, τὸν θάνατον! ἀποδείξῃς ὅτι ἡ φύσις τὰ ἀποστρέφεται καὶ τὰ δύο. Ἄς μοῦ δείξουν λοιπὸν πῶς εἶναι θεμιτὸν μὲν ν' ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ πρόσκαιρον κακὸν πίνοντες ἱατρικὰ, ἀθέμιτον δὲ, ἀπὸ κακὸν ἀνίατον, παραιτοῦντες τὴν ζωὴν; καὶ πῶς εἴμεθα ὀλιγώτερον ἐνοχοὶ μεταχειριζόμενοι κίβαν διὰ τὸν πυρετὸν, καὶ ὄχι ὅπιον διὰ τὸν λίθον; Ἄν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν σκοπὸν, ἀμφοτέρα τείνουν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν κακουχίαν· ἀν εἰς τὸ μέσον, ἀμφοτέρα εἶναι φυσικά· ἀν εἰς τὴν θελήσιν τοῦ κυρίου, ποῖον κακὸν πολέμοιμεν, τὸ ὁποῖον Αὐτὸς δὲν μᾶς ἔστειλε; Ποῖον πόνον ζητοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν, ὅστις δὲν μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν χεῖρά Του; Ποῦ εἶναι τὸ ὄριον ὅπου παύει ἡ δύναμις Αὐτοῦ, καὶ ὅπου δυνάμεθα νομίμως ν' ἀντισταθώμεν; Δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται λοιπὸν ν' ἀλλάξωμεν κἀνενὸς πράγματος θέτιν, διότι ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, εἶναι ὅπως Αὐτὸς τὰ

ἠθέλησε ; Δὲν πρέπει λοιπὸν τίποτε νὰ πράξωμεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, φοβούμενοι μὴ παραδιδώμεν τοὺς νόμους Του ; καὶ, ὅ,τι ἂν πράξωμεν, ἡμποροῦμεν ποτὲ νὰ τοὺς παραδιδώμεν ; Ὁχι, μὴ λῶρδε, ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγάλη-τερος, ὑψηλότερος· ὁ Θεὸς δὲν ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν τὸ πνεῦμά Του καὶ νὰ μένῃ ἀκίνητος εἰς πνυτο-τεινὴν ἡρεμίαν, ἀλλὰ τοῦ ἔδωκεν ἐλευθερίαν νὰ πράξῃ τὸ καλόν, συνείδησιν νὰ τὸ θελήσῃ, λογικὸν νὰ τὸ διακρίνῃ· τὸν κατέστησεν αὐτὸν μόνον κριτὴν τῶν ἰδίων του πράξεων, καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν καρ-δίαν του· « Πράττε ὅ,τι εἶναι ὠφέλιμον εἰς σέ, καὶ » δὲν εἶναι βλαβερὸν εἰς ἄλλον. » « Ἀν αἰσθάνωμαι ὅτι εἶναι καλὸν εἰς ἐμέ ν' ἀποθάνω, παρακούω τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιμένων νὰ ζῶ· διότι, κατα-στένων εἰς ἐμέ τὸν θάνατον ἐπιθυμητὸν, μέ δια-τάττει νὰ τὸν ζητήσω.

Βομστὼν, ἐπικαλοῦμαι τὴν σοφίαν σου, τὴν φι-λαληθείαν σου· ποίας βεβαιότερας ἀληθείας ἡμπορεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος νὰ πορισθῇ ἀπὸ τὴν θρησκείαν περὶ τοῦ ἐκουσίου θανάτου. Ἄν οἱ χριστιανοὶ ἐπρέ-σθουσιν δόγματα ἐναντία, δὲν τὰ ἠρύσθησαν βέ-βαια οὔτε ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας των, οὔτε ἀπὸ τὸν μοναδικὸν αὐτῆς κανόνα, τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς φιλοσόφους. Ὁ Δακτάν-τιος καὶ ὁ Αὐγουστίνος, οἵτινες πρῶτοι διέδω-καν τὴν νέαν ταύτην διδασκαλίαν, περὶ τῆς ὁποίας οὔτε ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὔτε οἱ ἀπόστολοι ἀνέφεραν τὸ παραμικρὸν, ἐστηρίχθησαν εἰς μόνους τοὺς λόγους τοῦ Φαίδωνος, τοὺς ὁποίους ἀνεσκεύασα· ὥστε οἱ πιστοὶ, νομίζοντες ὅτι ἀκολουθοῦν τὸ κύρος εἰς τοῦ-το τοῦ εὐαγγελίου, ἀκολουθοῦν τὸ κύρος τοῦ Πλά-τωνος. Καὶ τῷ ὄντι, εἰς τοῖον μέρος τῆς Γραφῆς ὁλοκληροῦ εὐρίσκεται νόμος κατὰ τῆς αὐτοχειρίας, ἢ καὶ ἀποδοκιμασία ἀπλή; καὶ δὲν εἶναι παράδο-ξον ὅτι, εἰς τόσα παραδείγματα ἀνθρώπων αὐτο-κτονηθέντων, δὲν εὐρίσκεται ἡ παραμικρὰ μομφὴ κατὰ τῶν τοιούτων πράξεων ; Ὅλον τὸ ἐναντίον· τὸ παράδειγμα τοῦ Σαμψὼν ἐγκρίνεται διὰ θαύματος, ἐκδικησάντος αὐτὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Τὸ θαῦμα τοῦτο θὰ ἐγίνετο τάχα πρὸς δικαιολογίαν ἐγκλήματος ; καὶ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὁ στερηθεὶς τῆς ἰσχύος του ὡς ὑποκύψας εἰς τὸν ἔρωτα γυναικὸς, θὰ τὴν ἀνελάμβανε πρὸς ἐκτέλεσιν ὁμολογουμένως ἀνό-μου πράξεως ; ὡς ἂν ᾔθελεν ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος νὰ ἐξαπα-τήσῃ τοὺς ἀνθρώπους !

Οὐ φονεύσεις, λέγει ὁ Δεκάλογος. Ἀλλὰ τί ἔπεται ἐκ τούτου ; « Ἀν ἡ ἐντολὴ αὕτη πρέπη νὰ ἐξηγηθῇ κατὰ γράμμα, τότε δὲν πρέπει νὰ φονεύωμεν οὔτε τοὺς κακούργους οὔτε τοὺς ἐχθρούς· καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὁ τοσούτων θανάτων αἵτιος, κακῶς ἐνόει τὴν ἰδίαν του ἐντολήν. Ἄν ὑπάρχουν ἐξαίρεσεις, πρώτη ἐξαίρε-σις ἀναμφιβόλως εἶναι ὑπὲρ τοῦ ἐκουσίου θανάτου, διότι εἶναι ἀμέτοχος βίας καὶ ἀδικίας, τῶν δύο τούτων προσόντων τῶν ἀποτελούντων τὸν φόνον ἐγκληματικόν, καὶ διότι ἡ φύσις αὕτη παρενέβαλεν ἱκανὰ κατ' αὐτοῦ ἐμπόδια.

Ἀλλὰ, λέγουν πρὸς τούτους, ὑπόφευ ἀγογγύσως τὰ κακὰ τῆς ζωῆς ὡς θεοὺς ἀποστελλόμενα, καὶ ἀπεκδέχου τὸν σέφανον τῆς ὑπομονῆς. Ὁ ἐφαρμόζων

(Φυλ. ἀλλ. 47, Τόμ. Β')

τοιούτοτρόπως τὴν νῆθι κὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, κακῶς ἐξηγεῖ τὸ πνεῦμά της ! Ἄπειρα εἶναι τὰ κακὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἀνθρώπος ὑπόκειται, σειρὰ διη-νεκῆς παθημάτων εἶναι ἡ ζωὴ του, καὶ φαίνεται ὅτι διὰ μόνας τὰς δυστυχίας ἐπλάσθη. Ἐκ τῶν κακῶν τούτων, ὅσα μὲν ἡμπορεῖ ν' ἀποφύγῃ, ὁ ὁρ-θὸς λόγος θέλει νὰ τ' ἀποφεύγῃ· καὶ ἡ θρησκεία, ἥτις ποτὲ δὲν εἶναι ἐναντία τοῦ ὁρθοῦ λόγου, τὸ ἐγ-κρίνει. Ἀλλὰ πόσον μικρὸν εἶναι τὸ ποσὸν τῶν κακῶν τούτων, συγκρινομένων πρὸς ὅσα ὁ ἀνθρώπος ἀναγ-κάζεται καὶ ἄκων νὰ ὑποφέρῃ ! Διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἀν-θρώπους νὰ ζητήσουν τῆς ὑπομονῆς τὸν σέφανον· δέγεται ὡς φόρον ἐκούσιον τὸν εἰς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενον ἀναγκαστὸν φόρον, καὶ σημειώνει πρὸς ὄφελος τῆς μελλούσης ζωῆς τὴν πρὸς τὰς θελήσεις Του ὑποταγὴν μας εἰς τὴν παρούσαν. Τὴν ἀληθῆ μετὰ-νοίαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἐπιβάλλει αὕτη ἡ φύσις· ἂν ὑποφέρῃ ἀγογγύσως ὅ,τι ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑποφέρῃ, ἔπραξε κατὰ τοῦτο ὅ,τι ζητεῖ παρ' αὐτοῦ ὁ Θεός· ἂν δὲ κἀνεὶς ὑπερηφανευθῇ καὶ θελήσῃ νὰ πράξῃ περισσότερον, ὁ τοιοῦτος εἶναι ἡ τρελλὸς καὶ πρέπει νὰ τὸν δέσωμεν, ἢ ἀπατεῶν καὶ πρέπει νὰ τὸν παιδεύσωμεν. Ἄς ἀποφύγωμεν λοιπὸν ἀδι-στάκτως ὅσα κακὰ ἡμποροῦμεν ν' ἀποφύγωμεν, καὶ ἄρκετὰ θὰ μᾶς μείνουν ἀκομὴ νὰ ὑποφέρωμεν. Ἄς ἀπαλλαγθῶμεν ἀδιστακτως καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς αὐτῆς, ὅταν ᾔναι κακὸν εἰς ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρ-τᾶται νὰ τὸ πράξωμεν, καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἀμαρ-τάνομεν οὔτε εἰς τὸν Θεὸν οὔτε εἰς τοὺς ἀνθρώπους. « Ἀν ἀπαιτῆται θυσία πρὸς τὸν Πλάστην, μικρὰ θυσία ἄρ' γε εἶναι ὁ θάνατος ; Ἄς τὸν προσφέρωμεν λοιπὸν εἰς τὸν ὕψιστον, ἀφοῦ μᾶς τὸν ἐπιβάλλει διὰ τῆς φωνῆς τοῦ ὁρθοῦ λόγου, καὶ ἄς ἐναποθέσωμεν ἡσύ-χως εἰς τὸν κόλπον Του τὴν ψυχὴν μας, τὴν ὁποίαν ὡς πλάσμα Του μᾶς ζητεῖ.

Ἰδοὺ αἱ γενικαὶ ἐντολαὶ τὰς ὁποίας ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ θρησκεία αὕτη ἐπιδοκιμάζει. Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ ἰδιαίτερα. Κατεδέχθης, μυλῶρδε, ν' ἀνοιξῇς εἰς ἐμέ τὴν καρ-δίαν σου· γνωρίζω τὰς θλίψεις σου, δὲν πάσχεις ὀλιγώτερον παρ' ἐμέ· τὰ δεινὰ σου εἶναι ἀθεράπευτα καθὼς τὰ δεινὰ μου, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἀθεράπευτα, ὅσῳ οἱ νόμοι τῆς τιμῆς εἶναι μᾶλλον ἀμετάβλητοι παρὰ τοὺς νόμους τῆς τύχης. Τὰ ὑποφέρεις, τὸ ὁμο-λογῶ μὲ γενναϊότητα· ἡ ἀρετὴ σὲ ὑποστηρίζει· ἐν βῆμα περισσότερον, καὶ σὲ ἀπαλλάττει ὀλωσθιόλου. Μὲ προτρέπεις νὰ ὑποφέρω· μυλῶρδε, ἐγὼ τολμῶ νὰ σὲ προτρέψω νὰ δώσῃς τέλος εἰς τὰ δεινὰ σου, καὶ σὲ ἀρίνω ἔπειτα νὰ κρίνῃς ποῖος τῶν δύο εἶναι εἰς τὸν ἄλλον προσφιλέστερος.

Τί βραδύνωμεν νὰ κάμωμεν βῆμα, τὸ ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ κάμωμεν ; Θὰ περιμένωμεν ὥστε τὸ γῆρας καὶ οἱ χρόνοι νὰ μᾶς προσκολλήσουν χα-μερπῶς εἰς τὴν φθὴν, ἀφοῦ μᾶς ἀφαιρέσουν ὅλα τῆς τὰ θέληγτρα, καὶ νὰ σφύρωμεν, βιαίως, ἀλγεινῶς καὶ ἐπονειδίστως, σῶμα ἀσθενὲς καὶ παράλυτον ; Ἐμμεθα εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευ-θερόναι· εὐκόλως ἀπὸ τὰ δεσμά της, καὶ καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπος ἡμπορεῖ ἀκόμῃ ν' ἀποθάνῃ· ἀργότερα,

κλαίων και στενάζων ἀφίνει νὰ τοῦ ἀποσπασθῇ ἡ ζωὴ. Ἀς ὠφεληθῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἡ ἀηδία τῆς ζωῆς καταστένει ἐπιθυμητὸν τὸν θάνατον· ἀς φοβηθῶμεν μὴ ἔλθῃ μὲ ὅλα του τὰ φόβητρα καθ' ἣν στιγμὴν δὲν θὰ τὸν θέλωμεν. Ἦτον καιρὸς, ἐνθυμούμαι, ὅταν μίαν μόνην ζωὴς ὥραν ἐζήτουν παρὰ Θεοῦ, καὶ, ἂν δὲν τὴν ἐλάμβαναν, θ' ἀπέθνησκον ἀπληπισμένοι. Ἀ! μὲ πόσῃν δυσκολίᾳ κόπτονται οἱ δεσμοὶ οἱ συνδέοντες μὲ τὴν γῆν τὰς καρδίας μας! καὶ πόσον φρόνιμον εἶναι νὰ τὴν ἀφίνωμεν ἅμα οἱ δεσμοὶ οὗτοι κοποῦν! Τὸ αἰσθάνομαι, μυλόρδε, εἴμεθα ἀμφοτέροι ἄξιοι καθαρωτέρας κατοικίας· ἡ ἀρετὴ μᾶς τὴν δεικνύει, καὶ ἡ τύχη μᾶς προσκαλεῖ νὰ τὴν ζητήσωμεν. Ἡ συνδέουσα ἡμᾶς φιλία ἀς μᾶς ἐνώσῃ καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν μας ὥραν! Ὡ! ποία ἡ ἡδονὴ δύω ἀληθινῶν φίλων, νὰ τελειοῦν τὰς ἡμέρας των ἐκουσίως εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων, νὰ συγχέουν τὰς τελευταίας των πνοάς, νὰ ἐκπνέουν διαμιάς τὰ δύω ἡμίση μέρη τῆς ψυχῆς των! Ποία λύπη, ποῖος πόνος ἡμπορεῖ νὰ φαρμακεύσῃ τὰς τελευταίας των στιγμὰς; Τί ἀφίνουν, ἀφίνοντες τὸν κόσμον; Ἀπέρχονται ὁμοῦ τίποτε δὲν ἀφίνουν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Νέε, τυφλὴ παραφορὰ σὲ πλανᾷ· ἐσο διακριτικώτερος, μὴ συμβουλεύῃς ἐνῶ ζητεῖς συμβουλὴν· εἶδα ἄλλα παρὰ τὰ ἐδικὰ σου κακά. Ἐχω ψυχὴν σταθεράν· εἶμαι Ἀγγλος. Ἠξέωρ ν' ἀποθάνω, διότι ἡξέωρ νὰ ζῶ, νὰ ὑποφέρω ὡς ἄνθρωπος. Εἶδα τὸν θάνατον ἐκ τοῦ πλησίον, καὶ τὸν ἐλέπω μὲ πολλὴν ἀδιαφορίαν, ὥστε δὲν καταδέχομαι νὰ τὸν ζητήσω. Ἀς λαλήσωμεν περὶ σοῦ.

Εἶναι ἀληθές, σ' ἐνόμιζα ἄλλοτε εἰς ἐμὲ χρησίμουν· ἡ ψυχὴ μου εἶχεν ἀνάγκην τῆς ψυχῆς σου· αἱ φροντίδες σου ἡδύνατο νὰ μὲ ὠφελήσουν· τὸ λογικόν σου ἡδύνατο νὰ μὲ φωτίσῃ εἰς τὴν σπουδαιότεραν ὑπόθεσιν τῆς ζωῆς μου· ἂν δὲν σ' ἐνασχολῶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ποῖος σοῦ πταίει; Ποῦ εἶναι σήμερον τὸ λογικόν σου; τί ἔχεις; τί ἡμπορεῖς νὰ πράξῃς; πρὸς τί εἶσαι καλός, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεσαι κατάστασιν; ποίας ὑπηρεσίας ἡμπορῶ νὰ ἐλπίσω ἀπὸ σέ; Λύπη παρὰ λόγος σὲ κατέστρεψεν ἡλίθιον καὶ ἄσπλαγχνον· δὲν εἶσαι ἄνθρωπος, δὲν εἶσαι τίποτε· καὶ ἂν δὲν ἀπέβλεπα εἰς ὅ,τι ἡμπορεῖς νὰ γείνης μετὰ ταῦτα, ἀπὸ τοιοῦτον ὑποῖος τῶρ εἶσαι, δὲν ἐλέπω τίποτε κατώτερόν σου εἰς τὸν κόσμον.

Δὲν θέλω ἄλλην ἀπόδειξιν παρὰ τὴν ἐπιστολὴν σου αὐτήν. Ἄλλοτε εὕρισκα εἰς σὲ κοινὸν νοῦν, ἀλήθειαν· εὐθέα ἦσαν τὰ αἰσθημάτά σου, ὀρθοὶ οἱ συλλογισμοὶ σου, καὶ δὲν σὲ ἡγάπων μόνον κατ' ὅρεξιν, ἀλλὰ κατ' ἐκλογὴν, ὡς μέσον τι περιπλέον δι' ἐμὲ πρὸς καλλιέργειαν τῆς σοφίας. Τί ἦρα τῶρ εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἐπιστολῆς σου ταύτης, διὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι τόσον ἐναθρύνεσαι; Ἀθλίον καὶ διηνεκές σόφισμα, τὸ ὅποιον, παρὰ τὴν πλάνην τοῦ νοῦ σου, ἀποδεικνύει καὶ τὴν πλάνην τῆς καρδίας σου, καὶ τὸ ὅποιον οὔτε κἂν θὰ κατεδεχόμεν ν' ἀνασκευάσω, ἂν δὲν ἐβλεπα μὲ οἰκτον τοὺς παραλογισμούς σου.

Θέλων ν' ἀνατρέψω τὰ πάντα διὰ μιᾶς μόνης λέξεως, τοῦτο καὶ μόνον θὰ σ' ἐρωτήσω· Σὺ ὁ πιστεύων τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου, δὲν φρονεῖς ἀναμφιβόλως ὅτι ὃν νοητικὸν ἔλαβε σῶμα καὶ ἐτέθη ἐπὶ τῆς γῆς τυχαίως, καὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ζῇ, νὰ πάσχῃ καὶ ν' ἀποθνήσκῃ. Ἰσως ἐδόθη εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον σκοπὸς, τέλος, ἠθικόν τι ἀντικείμενον. Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποκριθῇ σαφῶς εἰς τοῦτο· καὶ ἔπειτα ἐξετάζομεν λέξιν κατὰ λέξιν τὴν ἐπιστολὴν σου, καὶ θὰ ἐντραπής ὅτι τὴν ἔγραψες.

Ἀλλ' ἀς ἀφήσωμεν τὰ γενικὰ ἀξιώματα, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται συχνάκις τοσοῦτος θόρυβος, ἐνῶ κἂν ἐκκριβῶς δὲν φυλάττεται· διότι, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, εὐρίσκεται πάντοτε ἰδιαιτέρως τις ὁρος, μεταβάλλων τοιοῦτοτρόπως τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ὥστε κἂν εἰς δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν κανόνα τὸν ὁποῖον εἰς τοὺς ἄλλους ἐπιβάλλει· καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅλοι οἱ ἀπαγγέλλοντες γενικὰ ἀξιώματα ἐννοοῦν αὐτὰ ὑποχρεωτικὰ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐκτὸς ἑαυτῶν. Ἀλλὰ, λέγω πάλιν, ἀς λαλήσωμεν περὶ σοῦ.

Θεμιτὸν λοιπὸν εἶναι, λέγεις, ν' αὐτοκτονηθῇς; Ἡ ἀποδείξις εἶναι νόστιμος· διότι, λέγεις, ἐπιθυμοῦμαι ν' ἀποθάνω. Ἰδοὺ βεβαίως ἐπιχειρήμα ἵλιαν εὐχάριστον εἰς ἔλους τοὺς κακούργους· πολλὴν εὐγνωμοσύνην θὰ σοῦ χρεωστοῦν διὰ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα τοὺς δίδεις· ποῖον ἐγκλημα δὲν θὰ δικαιολογῇται εἰς τὸ ἐξῆς διὰ μόνης τῆς ὀρέξεως αὐτοῦ; Εὐθύς ἀφοῦ ἡ ὁρμὴ τοῦ πάθους νίκησῃ τὴν φρίκην τοῦ κακουργήματος, ἡ ἐπιθυμία τῆς κακῆς πράξεως θὰ συνεπιφέρῃ εἰς τοὺς κακούργους τούτους καὶ τὸ πρὸς τὴν πράξιν ταύτην δικαίωμα.

Θεμιτὸν λοιπὸν εἶναι νὰ παύσῃς τοῦ νὰ ζῇς; Ἦθελα τῇ ἀληθείᾳ νὰ μάθω ἂν ἤρχισες νὰ ζῇς. Καὶ πῶς! σ' ἔφεραν εἰς τὴν γῆν μὲ σκοπὸν νὰ μὴ πράξῃς τίποτε; Ὁ Θεὸς δὲν ἐπέβαλεν εἰς σὲ, ὁμοῦ μὲ τὴν ζωὴν, καὶ ἔργον τι νὰ ἐκπληρώσῃς; "Ἄν ἐτελείωσες τὸ ἡμεροδούλιόν σου πρὶν νυκτῶσῃ, ἀναπαύου τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἔχεις τὸ δικαίωμα· ἀλλ' ἀς ιδώμεν τὸ ἔργον σου. Ποῖαν ἀπόκρισιν ἐτοιμάσεις διὰ τὸν ὑπέρτατον κριτὴν, ὅταν ζητήσῃ ἀπὸ σὲ λόγον διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ καιροῦ σου; Αἶγε, τί θὰ τοῦ εἰπῇς; Ἐξεπλάνησα κόρην τιμίαν· ἐγκαταλείπω φίλον τεθλιμμένον. Ἀθλίε! εὐρέ μου τὸν δίκαιον ὅστις ἡμπορεῖ νὰ καυχηθῇ ὅτι ἀρκετὰ ἐζήσεν· ἀς μάθω ἀπ' αὐτὸν πῶς πρέπει πρῶτον νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἔχῃ ἔπειτα τὸ δικαίωμα νὰ παραιτήσῃ τὴν ζωὴν του.

Ἀπαριθμεῖς τὰ κακὰ τῆς ἀνθρωπότητος· δὲν αἰσχύνεσαι ἀναμασσῶν κοινούς τόπους, ἑκατοντάκις ἔξαντληθέντας, καὶ λέγεις, ἡ ζωὴ εἶναι κακόν. Ἀλλὰ κύτταξε, ἐρευνήσε εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὄντων, ἂν εὐρίσκῃς καλὰ χωρὶς νὰ ᾔῃαι μὲ τὰ κακὰ ἀνάμικτα. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀπορνηθῶμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καθόλου καλὸν εἰς τὸν κόσμον; καὶ πρέπει νὰ συγχέωμεν ὅ,τι εἶναι ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ κακὸν μὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς μόνον ὑφιστάμενον τὸ κακόν; Τὸ εἶπες ὁ ἴδιος, ἡ παθητικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τίποτε, διότι περιορίζεται εἰς τὸ σῶμα, ἀπὸ

τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ταχέως ἀπαλλάσσεται· ἀλλ' ἡ ἐνεργητικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ ζωὴ, ἥτις θὰ ἔχῃ ἐπὶ ῥῆσιν εἰς ὅλην αὐτοῦ τὴν ὑπαρξιν, συνίσταται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς θελήσεώς του. Κακὸν εἶναι ἡ ζωὴ εἰς τὸν εὐτυχοῦντα ἀμαρτωλὸν, ἀλλὰ καλὸν εἰς τὸν δυστυχοῦντα δίκαιον· διότι τὸ ἀποτελοῦν αὐτὴν καλὴν ἢ κακὴν δὲν εἶναι πρόσκαιρός τις ἀλλοίωσις, ἀλλ' ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν ἀληθινὸν σκοπὸν τῆς. Καὶ τί εἶναι τέλος πάντων οἱ τόσον δριμύεις αὐτοὶ πόνοι, οἵτινες σὲ ἀναγκάζουν νὰ τὴν ἀφήσῃς; Νομίζεις ὅτι δὲν ἀνεκάλυψα, ὑπὸ τὴν προσποιητὴν σου ἀδιαφορίαν κατὰ τὴν ἀπαριθμῆσιν τῶν κακῶν τῆς ζωῆς, ὅτι ἐντρέπεσαι ν' ἀναφέρῃς τὰ ἐδικὰ σου; Ἄκουσέ με· μὴν ἐγκαταλείπῃς διαμιάς ὅλας τὰς ἀρετάς σου· φύλαξέ τούλαχιστον τὴν παλαιάν σου φιλαλήθειαν, καὶ λέγε παρρησίᾳ πρὸς τὸν φίλον σου· Ἐχασα τὴν ἐλπίδα νὰ διαφθείρω γυναῖκα τιμίαν, εὐάζομαι νὰ ζήσω ὡς ἀγαθὸς ἄνθρωπος· ὅθεν προτιμῶ ν' ἀποθάνω.

Εὐρίσκεις ὀχληρὰν τὴν ζωὴν, καὶ λέγεις, ἡ ζωὴ εἶναι κακόν. Εὐθύς ἡ ὕστερον, θὰ παρηγορηθῇς, καὶ θὰ εἰπῇς, ἡ ζωὴ εἶναι καλόν. Θὰ ᾄδῃς τότε ἀληθέστερος, χωρὶς ὅμως νὰ συλλογισθῇς καλῆτερα, διότι τίποτε δὲν ὁ ἀλλάξῃ, εἰμὶ σύ. Ἀλλάξῃ λοιπὸν ἀπὸ τῶρα· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν κακὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς σου συνίσταται τὸ κακὸν ὅλον, μετρίσεις τὰ βίαια πάθη σου, καὶ μὴ καίῃς τὴν οἰκίαν σου διότι δὲν θέλεις νὰ κοπιᾷς νὰ τὴν βάλῃς εἰς τάξιν.

Πάσχω, μοῦ λέγεις· ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμὲ τὸ νὰ μὴ πάσχω; Ἐν πρώτοις, ἡ θέσις τοῦ ζητήματος ἀλλάξῃ· διότι δὲν προκίεται νὰ μάθωμεν ἂν πάσχω, ἀλλ' ἂν ᾔδειν κακὸν διὰ σέ τὸ νὰ ζῇς. Ἄς προχωρήσωμεν. Πάσχεις, πρέπει νὰ προσπαθῇς νὰ μὴ πάσχω, πλέον. Ἄς ἐξετάσωμεν ἂν ᾔδειν ἀνάγκη ν' ἀποθάνῃς διὰ τοῦτο.

Παρατήρησε μίαν στιγμὴν τὴν φυσικὴν πρόοδον τῶν κακῶν τῆς ψυχῆς, οὕταν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον πρὸς τὴν πρόοδον τῶν κακῶν τοῦ σώματος, καθὼς ἀντίθετοι εἶναι ἐκ φύσεως αἱ δύο αὗται οὐσίαι. Τὰ κακὰ τοῦ σώματος γηράσκουν, γηράσκοντα χειροτερεύουν, καὶ καταργοῦν τελευταῖον τὴν θνητὴν ταύτην μηχανήν. Τὰ κακὰ τῆς ψυχῆς, ἀπ' ἐναντίας, ἀλλοιῶσις ἐξωτερικὰ καὶ ἐφήμεροι ἀθανάτου καὶ ἀπλοῦ ὄντος, ἐξαλείφονται ἀνεπαίσθητως καὶ ἀφίνουν αὐτὸ εἰς τὴν πρωτότυπον καὶ ὅλως ἀμετάβλητον μορφήν του. Δύπαι, δυσαρέσκαιαι, πόθοι, ἡ ἀπόγνωσις αὐτῇ, εἶναι ὅλα πόνοι πρόσκαιροι, ποτὲ δὲν ῥιζοноνται βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ ἡ πείρα ἀποδεικνύει πάντοτε ψευδὲς τὸ πικρὸν ἐκείνου αἴσθημα, τὸ ὁποῖον μᾶς κλίνει νὰ πιστεύωμεν ἀτελευτήτους τὰς θλίψεις μας. Δέγω καὶ περισσότερον· δὲν ἠμπορῶ νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ διαφθείρουσαι ἡμᾶς κακίαι εἶναι περισσότερον συνημμέναι μετὰ τὴν ψυχὴν μας παρὰ τὰς θλίψεις μας· ὅχι μόνον φρονῶ ὅτι συγκαταστρέφονται ὁμοῦ μετὰ τὸ προξενῶν αὐτὰς σῶμα, ἀλλὰ δὲν ἀμφισβᾶλλω ὅτι ζωὴ μακροχρονιωτέρα ἢτον ἀρκετὴ νὰ διορθώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι αἰῶνές τινες νεότητος θὰ μᾶς ἐδίδασκον ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐρασιμώτερον καὶ ἐπωρλεστέρον τῆς ἀρετῆς.

Ὅπως ἂν ᾔδειν, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν φυσικῶν μας κακῶν αὐξάνουν ἀδιακόπως, οἱ δριμύεις πόνοι τοῦ σώματος, ὅταν ᾔδειν ἀνίατοι, ἐπιτρέπουν ἴσως εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν θάνατόν του· διότι ὅλαι τότε τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις εἶναι ἀπὸ τὸν πόνον ἀποξενωμέναι, τὸ κακὸν εἶναι ἀθεράπευτον, καὶ ὁ δυστυχὴς ἄνθρωπος δὲν ἔχει πλέον οὔτε τῆς θελήσεως, οὔτε τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ τὴν χρῆσιν· παύει τοῦ νὰ ᾔδειν ἄνθρωπος πρὶν ἀκόμη ἀποθάνῃ, καὶ, κόπτων τότε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, παραιτεῖ σῶμα τὸ ὁποῖον τὸν στενοχωρεῖ, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ του πρὸ πολλοῦ δὲν κατοικεῖ πλέον.

Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς πόρους τῆς ψυχῆς, οἵτινες, ὅταν ᾔδειν δριμύεις, φέρουν πάντοτε μετ' ἑαυτῶν τὴν θεραπείαν. Καὶ τῷ ὄντι, τί εἶναι τὸ ἀποτελοῦν ὁποιοδήποτε κακὸν ἀνυπόφορον; ἡ διάρκεια αὐτοῦ. Αἱ χειρουργικαὶ τομαὶ εἶναι συνήθως πολὺ δριμύτεραι τῶν θεραπευομένων νοσημάτων· ἀλλ' ὁ πόνος τοῦ νοσήματος εἶναι διαρκής, καὶ ὁ τῆς χειρουργικῆς τομῆς ἐφήμερος· ὅθεν καὶ προτιμῶμεν τοῦτον. Ἀλλὰ τίς ἀνάγκη τομῆς εἰς πόρους τοὺς ὁποίους ἐξαλείφει αὐτὴ τῶν ἡ διάρκεια, ἥτις μόνη ἡδύνατο νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀνυπόφορους; Εἶναι φρόνιμον νὰ μεταχειρισθῶμεν τόσον ὥς ἐὰν ἰατρικὰ εἰς νοσήματα ἀπ' ἑαυτῶν ἐξαλειφόμενα; Ἄνθρωπος καυχώμενος· ἐπὶ σταθερότητι, καὶ ἐκτιμῶν τοὺς χρόνους κατὰ τὴν μικρὰν ἀξίαν των, ὅταν ἔχῃ ὑπ' ὅψιν δύο μέσα πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν αὐτῶν πόνων, ποῖον τῶν δύο πρέπει νὰ προτιμήσῃ, τὸν καιρὸν ἢ τὸν θάνατον; Περιμένε καὶ ἰατρεύεσαι. Τί ζητεῖς περισσότερον;

— Ἄ! τοῦτο μάλιστα διπλασιάζει τὰς θλίψεις μου, ὅτι συλλογιζομαι πῶς θὰ τελειώσουν.— Μάταιον σόφισμα πόνου! κομφολόγημα ἄλογον, ψευδές, καὶ ἴσως ψευδὲς ἐν γνώσει! Ἄτοπον τῷ ὄντι ἀπογνώσεως αἴτιον, ἡ ἐλπίς ὅτι τὸ κακὸν θὰ παύσῃ! Καὶ ἀληθὲς ἂν ὑποθέσωμεν τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο αἴσθημα, ποῖος δὲν προτιμᾷ νὰ παροξυνθῇ ὀλίγον ὁ παρὼν πόνος διὰ τῆς βεβαιότητος ὅτι θὰ παύσῃ, καθὼς σκαριφεύεται ἡ πληγὴ πρὸ τῆς καυτηριάσεως; Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ πόνος εἴχῃ τι θέλγητρον, ὥς νὰ μᾶς ἀρέσκῃ νὰ πάσχωμεν, τότε, στερούμενοι τούτου διὰ τῆς στερήσεως τῆς ζωῆς, δὲν κλινόμεν εἰς τὴν στιγμὴν ὅ,τι φοβούμεθα εἰς τὸ μέλλον;

Συλλογίσου καλὰ, ὦ νέε· τί εἶναι δέκα, εἴκοσι, τριάκοντα ἔτη εἰς ἀθάνατον ὄν; Ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ παρέρχονται ὡς σκιά· ἡ ζωὴ φεύγει ὡς ἀστραπή· δὲν εἶναι τίποτε αὐτὴ κατ' ἑαυτήν· ἡ ἀξία τῆς ὅλης συνίσταται εἰς τὴν χρῆσιν τῆς. Μόνον ὅ,τι καλὸν πράξωμεν μένει, καὶ δι' αὐτὸ καὶ μόνον ἔχει τινὰ ἀξίαν ἡ ζωὴ.

Μὴ λέγῃς λοιπὸν ὅτι εἶναι κακὸν διὰ σέ νὰ ζῇς, διότι ἀπὸ σέ καὶ μόνον ἐξαρτᾶται τὸ νὰ ᾔδειν καλόν, καὶ διότι, ἂν ᾔδειν κακὸν ὅτι ἐξήσες, διὰ τοῦτο κυρίως πρέπει νὰ ζήσῃς ἀκόμη. Μὴ λέγῃς μήτε, ὅτι εἶναι θεμιτὸν ν' ἀποθάνῃς, διότι εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἔλεγες ὅτι εἶναι θεμιτὸν νὰ μὴν ᾄδῃς πλέον ἄνθρωπος, ὅτι εἶναι θεμιτὸν ν' ἀποστατήσῃς κατὰ τοῦ Πλάστου σου, καὶ νὰ ψεύσῃς τὸν προορισμόν σου. Ἀλλὰ, προσθέτων ὅτι ὁ θάνατός σου δὲν βλάπτει

κάνένα, συλλογιζέσαι ὅτι εἰς τὸν φίλον σου τολ-
μας τοῦτο νὰ τὸ εἰπῃς ;

Ὁ θάνατός σου δὲν εὐλόγει κανένα ! Κατα-
λαβάνω· ἂν ἀποθάνῃς καὶ μὰς λυπήσῃς, δὲν σε
μέλει· ἀδιαφορεῖς εἰς τὰς θλίψεις μας. Δὲν σ' ἐν-
θυμίζω τὰ δικαιώματα τῆς φιλίας, τὰ ὁποῖα κα-
ταφρονεῖς· ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἄλλα, εἰς σὲ προσ-
φιλέστερα, τὰ ὁποῖα σὲ υποχρεοῦν νὰ ζήσῃς ; * Ἄν
ὑπάρχῃ ψυχὴ εἰς τὸν κόσμον, ἥτις σε ἡγάπησεν τό-
σον, ὥστε νὰ μὴ θελήσῃ νὰ ζήσῃ μετὰ τὸν θάνα-
τόν σου, καὶ διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς ὁποίας λείπει
μόνη ἡ εὐτυχία σου, φρονεῖς ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν ταύ-
την τίποτε δὲν χρεωστεῖς ; * Ἄν τὰ ὀλέθρια σχέδια
σου ἐκτελεσθοῦν, δὲν θὰ ταραξοῦν τὴν εἰρήνην τῆς
ψυχῆς ταύτης, ἥτις μὲ τόσους κόπους καὶ δυσκο-
λίας ἤρρε πάλιν τὴν πρώτην της ἀθωότητα ; Δὲν
φοβεῖσαι μὴ ἀνοίξῃς πάλιν εἰς τὴν τρυφεράν της
καρδίαν πληγὴν εἰσέτι ἀκαυτηρίαστον ; Δὲν φοβεῖσαι
μήπως ἡ στέρησίς σου ἐπισύρῃ καὶ ἄλλην σκληρο-
τέραν στέρησιν, καὶ λείψῃ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ
τὴν ἀρετὴν τὸ ὠραιότερον αὐτῶν ἀγλάϊσμα ; καὶ
ἂν ζήσῃ, δὲν φοβεῖσαι μὴ διεγείρῃς εἰς τὴν καρδίαν
της τὸν πικρὸν τοῦ συνειδότος ἔλεγχον, κακὸν ἀ-
πειράκις τῆς ζωῆς σκληρότερον ; Φίλε ἀχάριστε,
ἐραστὰ ἀπειρόκαλε, πάντοτε λοιπὸν περὶ σοῦ θὰ
ἐνασχολεῖσαι ; πάντοτε περὶ τῶν θλίψεων σου θὰ
φροντίζῃς ; Δὲν σε μέλει πῶς περὶ τῆς εὐδαιμο-
νίας προσώπου ἄλλοτε ἀγαπητοῦ, καὶ δὲν ἡμπορεῖς
νὰ ζήσῃς δι' ἐκείνην ἥτις ἠθέλησε ν' ἀποθάνῃ με-
τὰ σοῦ ;

Ἀχρεῖς περὶ καθηκόντων δημοσίου ἀνδρὸς καὶ
πατρός οἰκογενείας, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχεις σὺ τὰ
καθήκοντα ταῦτα, νομίζεις ὅτι καὶ κανὲν ἄλλο κα-
θήκον δὲν ἔχεις εἰς τὸν κόσμον. Καὶ εἰς τὴν κοι-
νωνίαν εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστεῖς τὴν ζωὴν σου, τὴν
ικανότητά σου, τὰ φῶτά σου ; καὶ εἰς τὴν γεννήσα-
σάν σε πατρίδα ; καλεῖς τοὺς δυστυχεῖς τοὺς ἔχον-
τας τὴν ἀνάγκην σου ; εἰς ὅλους τοὺτους δὲν χρεω-
στεῖς τίποτε ; Ὡς τῆς ἀκριβοῦς ἀπαριθμήσεως τῶν
καθηκόντων ! μεταξὺ ὧν ὅσα ἀναφέρεις, μόνον τοῦ
ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου τὰ καθήκοντα παρατρέ-
χεις. Ποῦ εἶναι ὁ πολίτης ὁ ἐνάρτεος, ὅστις δὲν ἤθελε
νὰ πωλήσῃ εἰς ἡγεμόνα ξένον τὸ αἷμά του, διότι
μόνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ χρεωστεῖ νὰ τὸ χύ-
σῃ, καὶ τώρα θέλει νὰ τὸ χύσῃ ἀπληπισμένος ἐναν-
τίον τῆς ῥητῆς ἀπαγορεύσεως τῶν νόμων ; Τοὺς νό-
μους, τοὺς νόμους, ὦ νέε ! ὁ σοφὸς ἄρ' αὖ γε τοὺς κα-
ταφρονεῖ ; Ὁ Σωκράτης, ἀθῶος ὢν, καὶ τοὺς νόμους ;
τῆς πατρίδος του σεβόμενος, δὲν ἠθέλησε νὰ δρα-
πετεύσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν· καὶ σὺ δὲν διστάζεις
κἂν νὰ τοὺς καταπατήσῃς, δραπετεύων ἀνόμως ἀπὸ
τὴν ζωὴν, καὶ ἔπειτα ἐρωτᾷς τί κακὸν κάμνω ;

Θέλεις νὰ στηριχθῇς εἰς παραδείγματα· τολμᾷς
ν' ἀναφέρῃς τοὺς Ῥωμαίους ! Σὺ τοὺς Ῥωμαίους ! ἀρ-
μόζει τῇ ὄντι νὰ τολμᾷς νὰ προφέρῃς τὰ ἐν-
δοξα ταῦτα ὀνόματα ! Εἰπέ μου, ὡς ἐραστής ἀπλη-
πισμένος ἀπέθανεν ὁ Βροῦτος ; Χάριν τῆς ἐρωμένης
του ἐσπάραξεν ὁ Κάτων τὰ σπλάγχνα του ; Ἀνθρω-
πε μικρὴ καὶ μικροψυχὴ, τί κοινὸν μεταξὺ Κάτωνος
καὶ σοῦ ; Δεῖξέ μου τὸ κοινὸν μέτρον μεταξὺ τῆς

ὕψηλῃς ἐκείνης ψυχῆς καὶ τῆς ψυχῆς σου. Αὐθα-
δέστατε, ἂ ! σιώπα. Φοβοῦμαι μὴ ἐσεθλώσω τ' ἑ-
νομά του διὰ τῆς ἀπολογίας του. Εἰς τὸ ἅγιον καὶ
σεβαστὸν τοῦτο ὄνομα, πᾶς φίλος τῆς ἀρετῆς πρέ-
πει νὰ κλίνη τὸ μέτωπον εἰς τὴν κόνιν, καὶ σιωπῶν
νὰ προσκυνῇ τὴν μνήμην τοῦ μεγίστου τῶν θνητῶν !

Πόσον κακῶς ἐκλέγεις τὰ παραδείγματά σου ! καὶ
πόσον ποταπῶς κρίνεις περὶ Ῥωμαίων, ἂν νομίζῃς ὅ-
τι ἐφρόνουν πῶς εἶχαν τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιροῦν τὴν
ζωήν των ἅμα ἐγίνετο εἰς αὐτοὺς ὀχληρά ! Ἀνδραγα-
θίαις εἰς τοὺς ὠραίους τῆς δημοκρατίας χρόνους, καὶ ἰδὲ ἂν
εὐρῆς ἓνα μόνον πολίτην ἐνάρτεον, ἀπαλλαττόμενον
οὕτως ἀπὸ τὸ βάρος τῶν χρεῶν του, καὶ ἀποῦ ἀκόμη
ὑπέπιπτεν εἰς παθήματα σκληρότατα. Ὁ Ῥήγουλος,
ἐπανεληθὼν εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἐπρόλαβε δι' αὐτο-
χειρίας τὰ περιμένοντα αὐτὸν βασανιστήρια ; Πόσον
εὐτυχὴς θὰ ἦτον ὁ Ποστώμιος ἂν ἐπετρέπετο εἰς
αὐτὸν ἡ τοιαύτη ἀποφυγὴ ὅταν ἠναγκάσθη νὰ περάσῃ
ὑπὸ τὸν ζυγὸν πλησίον τοῦ Κανδίου ! Ποῖαν ὕψηλὴν
τῇ ὄντι γενναιοψυχίαν δὲν ἐθαύμασεν ἡ σύγκλητος
τῆς Ῥώμης εἰς τὸν ὑπατον Βάρρωνά ὅταν ἐπέζησε
μετὰ τὴν ἡττάν του ! Διὰ τί τοσοῦτοι στρατηγοὶ πα-
ρεδόθησαν ἑκουσίως εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἐνῶ φρικτὸν
ἦτον εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνειδος, τὸν δὲ θάνατον εἰς οὐδὲν
ἐλογίζοντο ; Ἡξεύρεις διατί ; διότι ἐχρεώσθουν εἰς
τὴν πατρίδα των τὸ αἷμά των, τὴν ζωὴν των, τὴν
τελευταίαν των πνοήν, καὶ οὔτε ἐντροπὴ οὔτε συμ-
φοραὶ δὲν ἔσχυναν νὰ τοὺς ἀποτρέψουν ἀπὸ τὸ ἱερὸν
τοῦτο χρέος. Ἀποῦ ὅμως οἱ νόμοι κατελύθησαν, καὶ
τὸ Κράτος ἔγεινε λεῖα τῶν τυράννων, οἱ πολῖται
ἀνέλαβαν τὴν φυσικὴν των ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἐπὶ
τοῦ σώματος αὐτῶν δικαιώματα. Ὅταν δὲν ὑπῆρχε
πλέον Ῥώμη, θεμιτὸν ἦτον εἰς Ῥωμαίους νὰ
παύσουν τοῦ νὰ ζοῦν· ἐξεπλήρωσαν τὰ ἔργα των ἐπὶ
τῆς γῆς· δὲν εἶχαν πλέον πατρίδα· ἀπέκτησαν τὸ
δικαίωμα νὰ διαθέσουν τὴν ζωὴν των, καὶ ν' ἀπο-
δώσουν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν
δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδώσουν εἰς τὴν πατρίδα των.
Ἀποῦ διεῖλθαν τὴν ζωὴν των ὑπηρετοῦντες τὴν Ῥώ-
μην πνέουσάν τὰ λοιπῶν, καὶ πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν
νόμων της, ἀπέθαναν ἐνάρτεοι καὶ μεγάλοι ὁποῖοι
καὶ ἔζησαν· καὶ ὁ θάνατός των αὐτὸς ὑπῆρξε φόρος
εἰς τὴν δόξαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, διότι οὕτω
δὲν εἶδειξε κανεὶς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τὸ ἀνάξιον
θεῖμα πολίτου ἀληθοῦς ὑπηρετοῦντος τυράννου.

Ἀλλὰ σὺ, ποῖος εἶσαι ; τί ἐπραξες ; νομίζεις ὅτι
δικαιολογεῖσαι διὰ τὴν μικρότητά σου ; Ἡ ἀδυναμία
σου σε ἀπαλλάττει· ἄραγε ἀπὸ τὰ χρέη σου ; καὶ,
ἐπειδὴ δὲν ἔχεις οὔτε ὄνομα οὔτε βαθμὸν εἰς τὴν
πατρίδα σου, εἶσαι καὶ ὀλιγώτερον ὑποτελὴς εἰς τοὺς
νόμους της ; Ἀρμόζει τῇ ὄντι νὰ λαλῇς περὶ θανά-
του, ἐνῶ χρεωστεῖς τὴν ζωὴν σου ὅλην εἰς
τοὺς ὁμοίους σου ! Μάθε ὅτι θάνατος τοιοῦτος,
ὁποῖον τώρα μελετᾷς, εἶναι αἰσχρὸς, εἶναι κλοπι-
μαῖος· κλοπὴ, ναί, εἶναι κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους
ὀλοκλήρου. Πρὶν τὸ ἀφήσῃς, ἀπόδος εἰς αὐτὸ ὅ, τι
ὑπὲρ σοῦ ἐπραξεν. Ἀλλὰ δὲν μὲ κρατεῖ τίποτε εἰς
τὴν γῆν . . . εἰμὶ ἀνωφελὴς εἰς τὸν κόσμον . . .
Φιλόσοφε μιᾶς ἡμέρας ! ἀγνοεῖς ὅτι βῆμα δὲν ἡμπο-
ρεῖς νὰ κάμῃς εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ εὐρῆς καθῆ-

κόν τι νὰ ἐκπληρώσῃς, καὶ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦτο καὶ μόνον διότι ὑπάρχει;

Ἄκουσέ με, ἀσύνετε νέε· σὲ ἀγαπῶ, οἰκτείρω τὰ λάθη σου. Ἄν μὲν εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου τὸ παραμικρὸν ἀρετῆς αἰσθημα, ἔλα νὰ σὲ μάθω ν' ἀγαπήσῃς τὴν ζωὴν. Ὅσakis σὲ κυριεύσῃ ὁ πειρασμὸς τῆς αὐτοχειρίας, λέγε πρὸς σεαυτὸν· « Ἄς πράξω μίαν ἀκόμη ἀγαθὴν πράξιν πρὶν ἀποθάνω. » Καὶ ἔπειτα, ἴ τρέχε νὰ ζητῇς πτωχὸν νὰ βοηθήσῃς, πᾶσχοντα νὰ παρηγορήσῃς, ἀδικούμενον νὰ ὑπερασπισθῇς. Φέρε πλησίον μου τοὺς δυσυχεῖς, τοὺς ὁποίους φοβίξει ἡ παρουσία μου· μὴ φοβῆσαι μήπως καταχρασθῇς μήτε τῶν χρημάτων μου μήτε τῆς πίστεώς μου· λάβε, σκόρπισε τὰ ἀγαθὰ μου, κάμεμε ἀληθῶς πλούσιον. Ἄν ἡ αἰτία αὕτη σὲ κρατήσῃ σήμερον, θὰ σὲ κρατήσῃ καὶ αὔριον, καὶ μεθαύριον, καὶ ὅλην σου τὴν ζωὴν. Ἄν δὲν σὲ κρατήσῃ, ἀπόθανε· εἶσαι κακοῦργος.

Η ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΗΣ ΝΙΝΕΥΤ.

Ἡ Νίνος ἢ Νινευτ, ἡ παναρχαία τῆς Ἀσσυρίας μητρόπολις, ὠκοδομήθη εἴκοσι γενεάς ἀνθρώπων πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὑπὸ Νίνου, τοῦ ἀνδρὸς τῆς Σεμιράμιδος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Τίγριδος, ὃν ὁ Διόδωρος (Ἱστορ. Βιβλιοθ. Β. 3 κ.τ.λ.) κακῶς συγχέει μὲ τὸν Εὐφράτην. Ὁ θεμελιωτὴς οὗτος τοῦ βασιλείου τῶν Ἀσσυρίων ἠθέλησε τηλικαύτην κτίσαι τὸ μέγεθος πόλιν, ὥστε μὴ μόνον αὐτὴν εἶναι μεγίστην τῶν τότε οὐσῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μὴδὲ τῶν μεταγενεστέρων ἐτέραν ἐπιβαλλόμενον ραδίως ἂν ὑπερβέσθαι. Καὶ τῷ ὄντι τῇ ἔδωκε τετρακοσίων ὀγδοήκοντα σταδίων περίμετρον, καὶ εἰς τὰ τεῖχη τῆς ὕψος ποδῶν ἑκατὸν, καὶ πλάτος ἰππευσίμου τρισὶν ἄρμασι, καὶ πύργους χιλίους πεντακοσίους, καὶ ἐντὸς αὐτῆς ὑψώθησαν βασίλεια μεγαλοπρεπῆ, καὶ ὁ παμμεγέθης τάφος τοῦ θεμελιωτοῦ, ἔχων ἐννέα σταδίων ὕψος καὶ πλάτος δώδεκα. Ἡ ἀκμὴ καὶ δόξα τῆς πόλεως ταύτης διήρκεσεν ἐπὶ δέκα γενεάς ἀκόμη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ὅτε, βασιλεύοντος τοῦ Σαρδαναπάλου, ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῆς οἱ Μῆδοι, καὶ κυριεύσαντές τὴν, τὴν κατεδάρισαν. Ἦτον δὲ, φαίνεται, ἡ καταστροφὴ τῆς ὑπερφάνου ταύτης πόλεως πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ ταπείνωσιν τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν αἰώνων γεγραμμένη εἰς τῆς προνοίας τὰς δέλτους, διότι τὴν προεῖπον ἄψευστοι προφηταῖ. Κατὰ τὸν Διόδωρον ἢ αὐτῷ (τῷ Σαρδαναπάλῳ) λόγιον παραδεδομένον ἐκ προγόνων ὅτι τὴν Νῆνον οὐδεὶς ἔλεῖ κατὰ κράτος, ἐὰν μὴ πρῶτον ὁ ποταμὸς τῇ πόλει γένηται πολέμιος. Καὶ ἰερὸν ἦτον τὸ λόγιον τοῦτο, διότι τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ προεῖπεν ὁ προφήτης Ναούμ (Α. 8 12· Β' 8, Γ' 8 14.) Καὶ ἐν κατακλυσμῷ πορείας συντέλειαν ποιήσεται . . . Κατὰρχον ὕδατων πολλῶν, καὶ οὕτω διασταλῆσονται καὶ ἡ ἀκὴ σου οὐκ ἐτακουσθήσεται· ἔτι· Καὶ Νινευτ ἦν ὡς κο-

λυμνήθρα ὕδατος, τεῖχη ὕδατα αὐτῆς . . . ὕδωρ κύκλῳ αὐτῆς, ἥς ἡ ἀρχὴ αὐτῆς θάλασσα καὶ ὕδωρ τὰ τεῖχη αὐτῆς . . . ὕδωρ περιοχῆς ἐπίσπασαι σεαυτῇ, κατακράτησον τῶν ὀχυρωμάτων σου . . . ἐμβῇ εἰς πηλὸν, καὶ συμπάτει ἐν ἀχύροις, κατακράτησον ὑπὲρ πλίνθον. Ἡ αὕτη προφητεία προέλεγεν εἰς τὴν Νινευτ ὅτι οἱ κάτοικοί της θέλουσιν ἐκθληνθῇ. καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἀπὸ πλήθους πορείας . . . Ἰδοὺ ὁ λαός σου ὡς γυναικες ἐν σοὶ . . . ἐνύσταξαν οἱ ποιμένες σου (Γ' 3, 13, 18,) . . . ὅτι θέλουσι προσβληθῇ ἐν μέσῳ τῶν τρυφῶν. Καὶ σὺ μεθυσθήσῃ καὶ ἔσῃ ὑπερερωαμένη, καὶ σὺ ζητήσεις σεαυτῇ στάσιν ἐξ ἐχθρῶν . . . ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὕδατος θέλει κατασφαγῇ συγχρόνως καὶ διὰ τοῦ πυρός. Καὶ ἐκκαύσω ἐν καπνῷ πλὴθός σου . . . ἐκεῖ καταφάγεται σε πῦρ. (Β, 13, Γ, 15) ὅτι τὰ πλοῦτή της θέλουσι λεηλατηθῇ. Διήρπαζον τὸ ἀργύριον, διήρπαζον τὸ χρυσὸν καὶ οὐκ ἦν πέρας τοῦ κόσμου αὐτῆς (Β, 9) . . . καὶ ὅτι θέλει καταστραφῇ ἡ πόλις ἐκ θεμελίων. Συντέλειαν αὐτὸς (ὁ Κύριος) ποιήσεται, οὐκ ἐκδικήσῃ δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν θλίψει· ὅτι ἕως θεμελίου αὐτῶν χερσωθήσεται, καὶ ὡς σμίλαξ περιπλεκομένη βρωθήσεται, καὶ ὡς καλὴν ξηρασίας μεστή . . . οὐ σπαρθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματός σου· ἔτι· καὶ ἐξ οἴκου Θεοῦ σου ἐξολοθρεύσω τὰ γλυπτὰ σου καὶ χωρεντὰ, θήσομαι ταφὴν σου, ὅτι ταχεῖς. (Α. 9, 10, 14). Καὶ αἱ προφητεῖαι ἐπληρώθησαν αὐταὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διόδωρου. Οἱ Μῆδοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τὸν Σαρδαναπάλου γυνόντες· τὴν τε τρυφὴν αὐτοῦ καὶ τὸν γυναικῶδὴ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐν ἡλῶν (Διόδ. Β'. 24), καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πυθόμενοι τὴν ἐν τῇ παρεμβολῇ τῶν πολεμίων ραθυμίαν καὶ μέθην (26). Συγχρόνως δὲ ὄμβρων μεγάλων καταρράγόντων, συνέβη τὸν Εὐφράτην μέγαν γερόμενον κατακλῦσαι τε μέρος τῆς πόλεως, καὶ καταβαλεῖν τὸ τεῖχος ἐπὶ σταδίου εἴκοσιν. Ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς νομίσας τετελέσθαι τὸν χρησμόν, καὶ τῇ πόλει τὸν ποταμὸν γεγονέναι φανερῶς πολέμιον, ἀπέγνω τὴν σωτηρίαν. (27). Προεῖτι δὲ πυρὰν ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύασεν ὑπερμεγέθη, καὶ τὸν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον ἅπαντα, πρὸς δὲ τοῦτοις τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπὶ ταύτην ἐσώρευσε· τὰς δὲ παλλακίδας καὶ τοὺς ἐνούχους συγκλείσας εἰς τὸν ἐν μέσῳ πυρᾷ κατεσκευασμένον οἶκον, ἅμα τοῦτοις ἅπασιν ἑαυτὸν τε καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσε (αὐτ.). Ὁ δὲ νικητὴς ἔπειτα τὸν τε ἄργυρον καὶ χρυσὸν τὸν ἐκ τῆς πυρᾶς ὑπολείφθοντα, πολλῶν ὅττω ταλάντων ἀπεκρίμισε τῆς Μηδίας εἰς Ἐκβάτανα . . . (78) τὴν δὲ πόλιν εἰς ἔδαφος κατέσκαψεν (αὐτ.). οὕτω διηγείται ὁ Σικελιώτης ὅτι κατεστράφη ἡ Νινευτ κατὰ τὰς φοβεράς ἀπειλὰς τοῦ προφήτου.

Μόλις ἄμορφοί τινες γήλοφοι καὶ διεφθαρμένοι τῆς Νινευτ τὸ ὄνομα ἀνήγγειλον ὡς ἐσχάτως εἰς τὸν Γεωγράφον ὅτι εἰς Νινουῖμ, παρὰ τὴν θέσιν Μουσουλ, ἦνθε πρὸ τριάκοντα ἑκατονταετηρίδων ἡ μεγίστη καὶ πλουσιωτάτη τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας, καὶ ἡ συντέλεια αὐτῆς, ἦν ἀνήγγειλεν ὁ προφήτης,